

Милеџа Аћимовић Ивков

АГОН И ЗНАЊЕ

Владимир Тасић: *Киша и харџија*,
Светови, Нови Сад, 2004

Тања, драматизовани приповедач романа Владимира Тасића *Киша и харџија*, чија позиција је блиска ауторској, на почетку и на завршетку овог амбициозног и структурно веома сложеног дела, борави између јаве и сна. Будећи се она „још увек није сигурна” где се налази. И то је знак који показује правац романијерове идејне и симболичке интенције. Намеру да обликује приповедни свет у коме се оштре и јасне границе губе и стапају, а свето и профано у једној егзистенцијално-духовној равни унеколико једначи. А да, при том, тај *свећ* остане у активном и ангажованом односу према извантекстовној стварности, чија је он фикционална, параисторична представа.

Чежња и потрага за сигурним ослоњем, за просторима среће и спокоја одвели су јунакињу овог романа, крајем завршне деценије прошлог века, из разорене Србије. Због тога она, притиснута радом сећања и суочена са животним изазовом у коме се нису обистиниле њене идеалистичке и скоро утопистичке претпоставке о животу на Западу, почиње унатраг (ретроспективно) да одмотава клупко своје судбинске приче. Почиње да наративно уобличава „слике сећања” будући да, то самосвесно спознаје: „Дошло је време без времена. Дошло

је време прича.” А како, по стиховима Цона Дона, *Ни један човек није осирво, сам њо себи целина*, тако и њена судбинска сторија, у романескној причи, бива преплетена са животима и судбинама њених другова и пријатеља, такође избеглих. Не успевајући да се, као модерни анахорети, Ахасвери, снађу у свету у коме је „скаредна једначина између крви и новца” најјачи закон, Тања, Жорж (Зоран) и Нестор (Неша) одлучују да се врате у Нови Сад. Да се, симболично и стварно, врате на почетак. Због тога је и романескна прича устројена као својеврсни антиклимакс: од десете ка првој глави.

Приповедање у роману *Киша и харџија* развијено је регресивно. Семантички исход таквог поступка довео је до ентропичне замагљености слике света. То је последовало јунакињиним осећањем несигурности и нејасности у досуђеном јој свету, у коме још једино причање (записивање на хартији) остаје какав-такав поуздан и смислен печат и траг. Због тога је, у сижејној равни романа, развијана скепса према документарном сведочанству живљења и делања. А њу је могуће превазићи, то је једна од основних идејних линија романа, *причом и причањем*. Записивањем; фабулирањем које је у себе укључило чињенице из различитих области знања. Од „високих” знања из историје и антропологије до „ниских” које захватају чињенице поткултуре. Тако је *Киша и харџија* конституисана као структурно веома сложен романескни текст чија је наративна динамика подстакнута смењивањем фикционалног и дискурзивног. На одређен начин роман је и веома развијена антрополошка повест коју, са намером да буде својеврсни сведок времена, уобличава самосвесни полихистор. Свеколико знање (свезнање) бива, заправо, његов књижевни *spiritus movens*.

У савременој српској књижевности одавно није објављен роман у коме је каталогизовање и функционално приповедање објективног знања из многих, не увек и по свему комплементарних области, тако и толико актуелизовано и уведено у сижејну основу. Дигресивне партије о електронској музици, плесу, мултимедијалној уметности, историји, митологији, које функционишу и као самосталне сижејно-наративне целине, заправо су понајбоље странице овог, за читање (и тумачење), веома захтевног романа Владимира Тасића.

Киша и харџија Владимира Тасића је роман о изгнанству. Роман једне генерације. Његови јунаци су млади интелектуалци чија се потрага за другачијим и бољим животом заправо претвара у потрагу за његовим смислом; потрагу за идентитетом. Приповедна инстанца у роману одређена је позицијом и статусом драматизованог приповедача. Кроз његову свест читалац рефлектовано прима све што, у поступку читања, постаје његово знање о животу и судбинама јунака. Међутим, преплитање у роману гласова јунака-наратора и приповедача, укрштање њихових наративних перспектива, романескни текст обли-

кује као изразито сложено штиво: од есејистичког уопштавања и историографске акрибије, па до путописног детаљисања и развијене дескрипције.

Млади јунаци-интелектуалци Тасићевог романа бивају, најчешће, довођени у граничне егзистенцијалне и емотивне ситуације. У њима они стичу одлучујућа сазнања о свету, себи, животу у изгнанству. Вреди истаћи да то нису „папирнати” ликови, али нису ни довољно психолошки и карактерно издиференцирани да би стекли статус јунака у класичном смислу – они су више флукутирајућа свест. Један од њих, боравећи код рођака у Паризу, уочава како су досељеници непрестано „разапети између својих маштарија”. Њихов живот је „непрестано промашавање, укрштеница на два језика”. Док други, ванредни познавалац модерних информатичких технологија, уочава како своје „најбоље године” проводи „као сакупљач виртуелног перја, трагач по туђим кодовима, дигитални ђубретар”, и тако долази до болне спознаје како је и он „у престабилираној дисхармонији светске фауне”, „само део тужног каравана номада који се крећу кроз пустињу”. И да, претапајући „дигитална говна и златни бујон”, најзад и он (Жорж) уочава надмоћ илузије, односно модерних медија – „телеутехе”. Због тога се, као контрапункт, у роману функционално и мотивисано актуелизује потреба људи да поново „причају, стварају своје митове”. До тог сазнања, до ког је на почетку романа дошла и Тања, долази и Нестор. Резултат његовог искуства и сазнавања (највише о музици и плесу, о њиховој чудноватој мешавини *орхестџици*) исказан је у уверењу које је, заправо, поетички постулат: „Важно је бродити, макар на дну, откривати, доживљавати и слагати, увек изнова, неку стару причу.” Он је, странствујући и учећи, желео да ствара музику, „желео је да схвати језик тела, да ухвати тај чудесни ритам, да га испише као композицију”. Он је, у ствари, радио „на свом моделу терпистона.” – чудноватог инструмента који би оваплотио идеал тоталне уметности, уједињујући звук, боју и покрет. У модерном свету та, језиком Лазе Костића речено, *армонија сфера* – постаје електронска музика, чијој је природи и настанку у сдржинском слоју романа посвећена нарочита пажња.

По активирању тезе о свеповезаности ствари и појава на свету, као и по параноичној опседнутости неких од јунака, Тасићев роман *Кинша и харџија* може свог читаоца довести до уочавања његове интертекстуалне везе са прозом Томаса Пинчона. Док, у једном одељку романа, тематизовање приче о терпистону, као дела историјско-судбинске приче чије је актер Лав Сергејевич Термен, до уочавања оног приповедног поступка по коме се постмодерно приповедање намах легитимише. Тако у тој „причи” чињено манипулативно (помало мистификаторско) мешање и стапање факта и фикције у мотивисан и стилски веома прецизно изведен наративни склоп, на фону историјског

времена Стаљиновог терора, додатно актуелизује сижејно-тематску и поетичку везу ове прозе са неким приповеткама Данила Киша. Повест о претечи електронске музике Лаву Термену, као и неке друге на фактографији засноване, у тексту романа, додатно усложњавају и шире његове жанровске и значењске оквире. Док код првог „ширења” оквира, роману, он постаје ерудитно и полихисторско рашчитавање света, у другом, чини се, свеколико употребљено знање напосто није савладано и трансформисано (транспоновоано) у фикционални текст романа, тако да остаје као изван независни сцијентистички вишак, који је сам себи сврха. Истина, на тај начин се увиђа пишчево умеће у коришћењу чињеница (знања) које се, на граници ентропијског сивила, у нагомилавању једначе, показујући актуелно, декомпоновано и скоро дехуманизовано лице света. Истовремено, то наговештава и могући правац (тренд) развоја романа на српском језику.

Не само подстакнути „потмулим ритмом носталгије” већ више због немогућности да се у великом и далеком свету укорене и самопознају (у свету у коме је, како Тања казује, „свако морао бити слољен”, морао „прихватити сопствено ништавило, постати циркуска животиња, свикнута на редовне оброке, неспособна да замисли живот ван кавеза, ван загушљивог шатора”), вођени личним разлозима, јунаци *Кише и харџије* предузимају одлучујући корак – неостварени и, свакако, разочарани, враћају се у години завршетка века у Нови Сад. У своје граду, у хаотичном окружењу, обнављају пријатељства и као дружина петорке, са Сањом и Ђуром, катарзичне тренутке доживљавају за време трајања хепенинга на дунавском сплаву и на обалама реке. То су, уједно, странице у којима се сабрано конституише и кулминира, од почетка прецизно грађен, узорним стилем и поентама (које су најчешће горке) наврхуњиван, приповедни смисао романа.

Формирана од „крхотина сећања”, романескна прича у којој јунаци доживљавају преображај („ми више нисмо исти”) окончава апсолутизацијом приче и причања у свету међузависних појединости, свету који „уме да буде чудан” и у коме, ипак, „магија постоји, у сликама, речима, звуцима”. У таквом, коначно спознатом, детерминисаном и апокалиптично усмереном свету, драматизовани приповедач прича и бележи своју „порцеланску утеху”: „Необични људи живели су на овом тако необичном месту.” Свему упркос. Живели и причали о животу. О љубави. О недостајућем.

Живот и прича – то је роман одувек и био.